

DEN OLÖSTA TYSKA FRÅGAN

POTSDAMKONFERENSEN har endast delvis fastslagit Tysklands framtida gränser. Formellt har hela det territoriella problemet ännu icke lösts. Men i själva verket har västmakternas erkännande av Königsbergs besittningstagande genom ryssarna och av polackernas administration fram till linjen Swinemünde—Küstrin—Görlitz redan avskilt Ostpreussen, halva Pommern, en del av Brandenburg samt Övre och Nedre Schlesien från riket. Fördrivet av den tyska befolkningen från dessa trakter har Potsdamkonferensen i princip godkänt. Blott genomförandet av denna evakuering sökte stormakterna att fördröja, utan att dock regeringen i Warszawa tog någon större hänsyn till deras appell. Tysklands östgräns är således oåterkalleligt bestämd.

Ett Tyskland, som ännu ej fått några fasta gränser, har icke heller kunnat påläggas reparationsförpliktelser av bestämd storlek. Potsdambesluten reglerade därför egentligen blott vissa företrädesrättigheter för de tre stora segermakterna gentemot Tredje rikets konkursmassa. Dessa rättigheter ta emellertid endast sikte på de tyska utlandstillgodohavandena och på de i det besegrade landet kvarvarande industriella produktionsmedlen. »Den för tillåten tillverkning icke behövligen produktionskapaciteten skall bortföras i enlighet med skadestandsplanen eller förstöras», säger den officiella kommunikén från konferensen. Den påtvingade produktionsbegränsningen är i princip mycket stor. Skepps- och flygplanstillverkning är förbjuden. Metaller, kemikalier och maskiner, som på något sätt skulle kunna komma till användning i krigstekniken, få endast framställas för landets inre behov. Bortsett från mindre uppdrag för transportväsendets återuppbyggnad bli blott två produktionsgrenar för närvarande gynnade: jordbruket och bergshanteringen. Båda dessa ha emellertid att kämpa med oerhörda svårigheter, såsom brist ej blott på arbetskraft utan även på teknisk utrustning, ordnade kommunikationsförhållanden, decimering av boskapsbeståndet o. s. v. Alla större jordegendomar inom den ryska ockupationszonen genomgå dessutom sedan början av september månad en expropriationsprocess och en uppdelning på småbruk — att denna omvälvning inte står i överensstämmelse med Haagkonventionens begränsade rättigheter för en ockupant är uppenbart. I mellankrigstidens Tyskland levde högst

en fjärdedel av befolkningen på jordbruk och bergshantering. Hur framtidens Tyskland, som redan förlorat några stora jordbruksprovinser och sitt näst största bergsbruksområde, skall livnära sig förblir tillsvidare en gåta.

De mest intresserade allierade regeringars planer i fråga om Tyskland gingo även efter Potsdamkonferensen tydligt isär. Klarast definierade äro de Gaulles förslag, som emellertid i huvudsak endast beröra Västtysklands öden. Den franska regeringen önskar få Saar-området och andra tyska provinser väster om Rhen på liknande villkor som Polen fått landet öster om Oder, utan att likväl vilja avlägsna den där boende befolkningen. För vissa längre norrut belägna delar av Nordvästtyskland rekommenderas motsvarande tilldelningar åt Belgien och Holland, vilka dock båda avvisa tanken att ta upp större tysktalande befolkningsminoriteter. Vidare yrkar de Gaulle att Ruhrområdet definitivt skall avskiljas från det övriga Tyskland och ställas under en allierad förvaltning. En del av Ruhrkolet skall sändas till det övriga Tyskland men huvuddelen reserverar den franska planen för att täcka Västeuropas trängande behov. De Gaulle framhåller, att Ruhrkolet är oumbärligt för Västeuropas bränsleförsörjning, men att återuppbyggnaden av detta stora industridistrikt i tysk regi skulle skapa ett nytt tyskt ekonomiskt maktcentrum, vars uppkomst de allierade principiellt önska förhindra. Att genomföra denna plan skulle utgöra en första uppgift för ett västeuropeiskt samarbete. Därför upptogs den av den engelska opinionen trots vissa invändningar i detaljfrågor — t. ex. bristen på hänsynstagande till Skandinavien — på det hela taget ganska vänligt.

Oppositionen kom däremot från rysk sida, och den visade sig offentligen först i den franska kommunistiska pressen. Där framkallade givetvis utsikten på ett närmare samarbete mellan västmakterna vid förvaltningen av Ruhrområdet ett visst misstroende. Västeuropas utvidgning med en del av Tyskland har aldrig kunnat ses med blida ögon i Moskva, och sovjetpolitiken har därför, sedan de slaviska territoriella anspråken i öster rikligt tillgodosetts, bekämpat en uppdelning av det återstående Tyskland. Rysarna kunna därvid åberopa Potsdamresolutionen såtillvida som denna uttryckligen proklamerat att Tyskland skall förbli en ekonomisk enhet. Antagandet av de Gaulles förslag skulle sålunda innebära en ändring av dessa beslut. En sådan är givetvis inte otänkbar, i synnerhet som möjligheten att helt realisera Potsdamplanen numera betvivlas på skilda allierade håll. Parollen att be-

vara Tysklands enhet kan förefalla egendomlig, när den nu utslungas av samma politiker, som kort förut så kraftigt amputerat detta land i öster, men den har likväl ej varit verkningslös. När ryssarna efter Berlins erövring uppsatte stora plakater med Stalins ord, att Tyskland kommer att bestå även efter Hitlers undergång, skänkte de de besegrade i deras stora sociala nöd åtminstone en nationell förhoppning.

Det är svårt att bedöma vilken betydelse som det nationella enhetslöftet från Moskva kan få där under sådana omständigheter. För Väst- och Sydtysklands befolkning kan denna paroll emellertid bli en dragningskraft. När fransmännen yrka på en uppdelning av Tyska rikets rester och även engelsmännen och amerikanerna visa sig tillgängliga för sådana tankar, kunna ryssarna där framstå som den tyska enhetens sista beskyddare. Omedelbart efter nederlaget önskade säkert icke alla tyskar i väster och söder riksenhetens konserverande. Gamla separatistiska idéer vaknade åter i Bayern och Rhenlandet. De har återupplivats även i Nordvästtyskland, särskilt i Hannover. Men om avindustrialiseringen och ockupationsmaktens förvaltningsmetoder göra livet inom de nyuppkomna småterritorierna mindre idylliskt än väntat, måste varje oppositionell rörelse automatisk anta nationell färg och utveckla sig till en längtan efter återvinnande av folkets enhet. Det är betecknande, att den engelskt kontrollerade Hamburg-radion i mitten av september fann det vara nödvändigt att motverka den ryska propagandan i Västtyskland genom rapporter om nöden inom den sovjetkontrollerade tyska zonen.

Den franska politiken siktar sålunda tydligast på Tysklands uppdelning; den ryska motsätter sig denna avsikt i nuvarande läge. De brittiska och amerikanska regeringarna försöka sig i denna fråga tillsvidare på några provisoriska experiment. Den indelning av Tysklands zoner, som i den engelska politiska litteraturen rekommenderades redan före vapenstilleståndet (t. ex. av Londonuniversitetets geograf dr. Robert E. Dickinson), tänkte främja de separatistiska tendenserna inom tyska folket självt, så att en senare uppdelning skulle komma mera inifrån än utifrån. Därvid var zonindelningen tänkt så, att det nu av ryssarna kontrollerade Mellantyskland skulle tillfalla västmakterna. När det blev känt, att även Thüringen och Västsachsen skulle besättas av ryssarna, fruktade engelska kommentatorer, att därigenom redan ett alltför starkt mellan- och östtyskt block skulle skapas. Tysklands uppdelning bleve därigenom illusorisk. Sedan Östtyskland

avträtts till Polen och sedan den ryska ockupationszonen ekonomiskt försvagats genom beslagtagandet av industrimateriel och flyktingsnöden, har jämvikten mellan zonerna dock i det närmaste återställt. Om den ryskt ockuperade delen ändå kan utöva en större dragningskraft, beror det främst på att de politiska partierna där tidigare organiserats och att i september månad ett slags centralt administrationsorgan skapades med en del — enligt uppgift — kända tyska politiker som medlemmar. Män som den åldriga kejserliga ministern Eugen Schiffer, en gång Stresemanns konkurrent i det nationalliberala partiet, den frisinnade regeringspresidenten dr. Friedensburg och den kommunistiska bondeagitatorn Hörnle samverka där vid bränsleanskaffning, nyordning av justitieapparaten och uppdelningen av storgodsen. Därigenom framkallades intrycket, att tyskarna i öster själva få medverka i politiken och ta initiativ till hjälpåtgärder och reformer, medan ockupationsmyndigheterna i väster endast tveksamt följa efter.

Den amerikanska debatten om den tyska frågan har hittills till den grad koncentrerat sig på elimineringen av den tyska industrikonkurrensen, att den verkar uteslutande negativ. De positiva åtgärder, som den amerikanska förvaltningen vidtagit i Bayern och dess grannområden, överskuggas därigenom till sina politiska verkningar. Skapandet av nya distriktsregeringar i Bayern och Württemberg-Baden kan dock anses som första steget mot återställandet av den politiska jämvikten. Till dessa lokalregeringar ha kallats en rad kända äldre parlamentariker med höga fackkvalifikationer såsom den sociademokratiska juristen d:r Högner, den liberala historikern d:r Heuss och den katolska rättslärden d:r Bayerle.

Det är mycket svårt att redan i dag bedöma, huru de politiska stämningarna fördela sig bland tyskarna själva. Säkert är, att en stor del av dem efter tolv års diktaturregim mycket svårt kan återfinna en egen politisk inställning. Den ekonomiska nöden låter de offentliga frågorna än så länge underordnas de privata bekymren och den omedelbara »fruktan för nöd», för att använda Roosevelts bekanta uttryck. Anslutningen vid de nya politiska partiernas möten har hittills enligt trovärdiga allierade rapporter icke varit särskilt stor. Vilka partier som uppträda i de olika zonerna, beror tydligen ej endast på deras popularitet utan minst i lika hög grad på de olika ockupationsmakternas önskemål. På lång sikt kan en sådan protektion emellertid också få andra verkningar, i synnerhet om ockupanten i övrigt med sina ekonomiska och andra åtgärder framkallar missnöje.